

MISKOLC VÁROS GYÓGYSZERÉSZETE AZ ÁLLAMOSÍTÁS UTÁN

A magyar gyógyszerész társadalom fekete napja volt 1950. július 28. Ezen a napon az egész országban egyazon pillanatban, 1/2 10 órakor lépett be valamennyi gyógyszertárba a 3 tagú államosítási bizottság és vette állami tulajdonba az addig magántulajdonban lévő kb. 1400 patikát. De nemcsak a gyógyszertárak kerültek államosításra berendezésükkel, felszerelésükkel, raktárkészletükkel együtt, hanem a tulajdonosok házai, autói, kerékpárjai, írógépei is, sőt még a Társadalmi Biztosítók júliusi hitelszámlái is. Még azt is megvizsgálták, mennyi volt a gyógyszertár tulajdonos háztartási kivétje az előző hónapokban, s ha az több volt mint az érvényben lévő fizetés (1300 Ft), akkor a különbözetet vissza kellett fizetni.

A legfájdalmasabbnak azt érezték a gyógyszerészek, hogy a volt tulajdonosok nem maradhattak eredeti helyükön. A vidéki kollégákat összecserélték, családjukkal, bútorukkal átköltöztették őket más községben, ahol szinte számkivettként kezdtek új életet a jobbára idős kollégák. Kevés olyan értelmiségi réteget sújtott oly méltatlanul és megalázó módon az államosítás, mint a gyógyszerészeket.

Az ország 19 megyéjében és a fővárosban létrejöttek a Gyógyszertári Nemzeti Vállalatok, s ez így történt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is, ahol a vállalat igazgatói posztjára – mint az egész országban – laikust neveztek ki: Miskolcon a lakatos foglalkozású Kövér József személyében, ugyanis a megbízásnak a politikai megbízhatóság volt a motivációja.

A megyében 92 gyógyszertárat magában foglaló vállalat döcögve indult, annál is inkább, mivel egyetlen gyógyszerész szakképzettségű ember volt a központ apparátusában, az ún. szakelőadó.

A gyógyszertári munkát laikus ellenőrök felügyelték (eredeti foglalkozásukra nézve borbély, cipész és segédmunkás), s akik főként a pénzügyekre és külsőségekre figyeltek, a gyógyszertári munkához természetesen nem értettek. 50 fillér differencia a pénztárban már jegyzőkönyvbe került ebben az időben.

Az államosított autóval Kövér elvtárs ellenőrizte részben a nyitvatartási időket betartását, no meg az ügyeletes gyógyszerész éjszakai készenléti állapotát. Egy ilyen körútja során délután 1/2 3 órakor zárva találta a kis falusi patikát, amit 2 órakor nyitni kellett volna. Nagy vehemenciával becsöngetett, s felelősségre vonta a vétkest, aki védekezé-

sül ironikusan arra hivatkozott, hogy nincs óra a patika felszerelésében. „Hát a kezén a karóra?” – kérdezte dühödten az igazgató. „Ja kérem az maszek”, volt a lakonikus válasz, s pár nap múlva megérkezett egy konyhai vekker a patikába.

Ami nagy szó volt akkoriban, ugyanis a banktisztviselőből avanszált főkönyvelő, Nagy Bertalan drákói pénzügyi fegyelmet és takarékossgot követelt. Történt, hogy télvíz idején az egyik falusi patikában a kerekeskút kávjáról beesett a horganyzott vödör a kútba, s lege artis elmerült. Az új vödör vásárlási kérelemre – mert kérni kellett – ez volt az intézkedés: „Küldje be a régit a központba, akkor majd küldünk helyette újat.”

A szigorú elszámoltatás és vele együtt a sok adminisztráció nem volt ínyére a kollégáknak. A hóvégi zárás sokszor éjszakákat vett igénybe s keresztbe-hosszába egyeznie kellett. Polgár János sátoralja-új helyi kollégának nem volt erős oldala az illetén egyeztetés s mivel elszámolását úgy küdte be, hogy 1 Ft-tal nem quadrált, visszaküldte az elszámoltatási csoport korrekcióra. János barátunk összecsomagolta az egész paksamétát, beletett egy 10 Ft-ost, s azzal indította vissza, hogy a tizes azé, aki az 1 Ft-os hibát megtalálja.

Hozzá tartozott az új rendhez a magisztrális díjak megszüntetése, mert ezzel úgy mond, manipulálni tudtak volna a gyógyszerészek – ergo beépítésre került az alapárba. 1950. október 1-jén ezért rajtaütésszerű leltárt rendeltek el – s mint az államosításkor – október 1-én déli 1 órakor belépve a leltárbiztos a patikába, elkezdődött a leltár, aminek befejezéséig nem lehetett elhagyni a patikát. (Egyetemi hallgatók voltak a biztosok s a kapott dotáció felét rögtön békekölcsönbe „fektethették”).

Az államosítás lebonyolításának módja a „kizsákmányoló”, „osztályidegen” mindenüktől megfosztott kollégák tudatában eleinte bizonyos passzivitást váltott ki. Az élet azonban ment tovább, a hivatástudat felülkerekedett, s a kollégák mentalitásában mégis a gyógyszerészi eskü, a beteg ember szolgálata érvényesült, és a megváltozott körülmények között is helytálltak a tára mellett. És ezt nem a dotáció végett tették, mert a fizetés (600–1300 Ft) igen szerény megélhetést biztosított, ami az évek során csak igen lassan emelkedett, s a hálózatban sajnos 4 évtizedig alacsonyan is maradt.

1951-ben indult meg olyan akció, amely a szakmai szempontokat előtérbe kívánta hozni és a gyógyszerészi felügyeletet óhajtotta megvalósítani. Ennek eredményeként a vállalatok központjába, megfelelő kiképzés után, szakfelügyelő gyógyszerészeket neveztek ki.

Humánus magatartásuk és szakmai elhivatottságuk előtt ma is tisztelegve emlékezem Murányi Dénes és Hárskúti László gyógyszerész kollégákra, akik elsőként működtek ezen a poszton – kezdetben mosto-

ha körülmények közt – az egyik miskolci, a volt Bellák-féle patika alagsori laboratóriumában. Ők hoztak szakmai szellemet a patikákba, és ők végezték a más gyógyszerárakból összeszedett laboratóriumi eszközök segítségével a minőségi vizsgálatokat a patikalátogatásaik során vett minták analízisével. A szakfelügyelők sorából hadd emlékezzek dr. Nagy Ervin kollégákra, akinek tudása és szakmaszeretete nagy mértékben előrevitte a gyógyszerészet megyei fejlődését.

Az államosítás után új szemléletként jelentkezett a „profiltitizálás”. Ez azt jelentette, hogy a kozmetikumokat, higiénias cikkeket, sőt még a gyógynövények egy részét is száműzték a patikai forgalmazás köréből, aminek következményeként a természetes anyagok háttérbe szorultak a terápiában.

Sajnálatos módon meg kellett ismerkedni egy új forgalommal is, a „hiánycikkek”-kel. A tervgazdálkodás égisze alatt cikkelemenkénti tervet kellett készíteni év végén, ami többnyire irreális volt, és szülőágya a következő évi „pillanatnyilag nem kapható” cikkeknek. Ezt még tetézte a törzskönyvezett készítmények egységesítése, vagyis az, hogy egy vegületet csak egy gyár készíthetett. (Zárójelben jegyzem meg, hogy ma 20-30 féle néven gyártott azonos hatóanyag tartalmú gyógyszer is kapható.)

Bevezetésre került a váltott inspekción helyett az állandó ügyeletes gyógyszerár, s a kisebb falvak gyógyszerellátását úgy oldották meg, hogy a több patikával rendelkező helyiségekből, városokból telepítettek át patikát. Így kapott gyógyszerárát Izsófalva a miskolci Szemere kert melletti volt Polánkay patika áttelepítésével, vagy pl... Nyékládháza Sátoraljajújhelyről.

... s miközben folytak ezek az átalakulási procedúrák, „elkezdünk értekezni”. Egymást követték az ún. felelősvezetői értekezletek – természetesen vasárnap, s havonta legalább egyszer – amikor is a keserű pirulát nekünk kellett lenyelni. A vezetőség bőkezűen olvasta fejünkre a vélt vagy elkövetett hibákból készült bűnlajstromot s mi patikusok próbáltunk szakmai ellenérvekkel kontrázni. Ebből nem egyszer kemény szócsaták alakultak ki, a küszködő felek váltakozó sikerével. Persze voltak mulatságos színfoltjai is egy-egy pengeváltásnak, mint pl. amikor a telefonszámlák nagysága miatt a főkönyvelő kartárs ostorozta a miskolci felelős vezetőket. Valaki védelmül felszólalt, hogy a rengeteg körtelefon az oka a túlszámláknak, ui. nem múlt el nap, hogy egymásnak telefonon körbe továbbadandó utasítást ne kaptunk volna. Mire felpattant az igazgató s megoldotta a gordiuszi csomót: „Azonnal elrendelem a körtelefonok leszerelését!”

Napokig volt min csemegézni egy-egy értekezlet után, s ebben a maliciózus, groteszk, szinte cinkostársi viszonylatban már néha moso-

lyogni is tudtak azok az eléggé derékkorú kollégák is, akiknek 10 évig még dolgozni kellett, hogy egyáltalán kapjanak nyugdíjat.

A szakmai vonal erősödését jelentette a vállalati főgyógyszerészi állás létrehozása, amit 1954-től dr. Nádler Viktor töltött be. Az új, V. Magyar Gyógyszerkönyv életbelépése kényszerítően magával hozta a gyógyszerészi szemlélet erősítését s a továbbképzés kezdeményezésével, a hálózat fejlesztés beindításával, az új patikák létesítésével, majd központi raktár, illetve irodaház építtetésével, valamint a Galenusi-laboratórium létrehozásával letette névjegyét a megye s Miskolc város gyógyszerész történetében.

. . . Múltak az évek s a kirívó anomáliák ellenére nagyobb zökkenőtől mentesen ment a lakosság gyógyszerellátása és folyt a gyógyszerész tudományok művelése is, ami köszönhető azon élő v. elhunyt személyeknek, akik önzetlenül szolgálták hivatásuk fejlesztését. Jóllehet Tudományos Társaságunk megszüntetésre került, nemzetközi kapcsolatokra nem volt lehetőség, mégis születtek eredmények. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben is megalakult Tudományos Szakcsoport keretein belül elindultak az ismereteket terjesztő tudományos előadások, a vidéki városokban vasárnaponként folyt a továbbképzés, s mérföldkövet jelentett az I. Magyar Gyógyszerész Nagygyűlés 1954-ben Budapesten, amit Szegeden követett 1955-ben a második, majd 1959-ben ismét Budapesten a harmadik.

A fellendülést az a hitvallás tartotta bennünk, hogy ha el is vették kinek-kinek a vagyonát, de tudását, értelmét, ismeretei gyarapításának vágyát soha.

Az 1956. évi októberi forradalmat és szabadságharcot legújabb kori történelmünk kiemelkedő eseményét sokáig „ellenforradalom” címmel illették, később „népfelkelés” elnevezést kapott.

A 4 évtizeddel ezelőtti események miskolci gyógyszerész vonatkozásáról keveset referálhat a krónikás. A megyében, amelyet szocialista bázisnak kívánt a hatalom kiépíteni, az addig is számos módon elszenvedett sérelem miatt degradált gyógyszerészek inkább csendben meghúzódtak és kevésbé vettek részt az eseményekben. A patikákat továbbra is üzemeltették, a gyógyszerellátást zavartalanul biztosították.

Miskolc város hangulatát az egyetemi hallgatók lelkesedése, a vasgyárban dolgozók felvonulása és tüntetései jellemezték. A hallgatók megalakították a Magyar Főiskolai és Egyetemi hallgatók Szövetségét és október 25-én este „segítséget Pestnek” jelszóval teherautókon lelkes hangulatban útnak indultak, de Mezőkövesdnél tovább nem jutottak, az ÁVH letartóztatta őket. Másnap a vasgyári munkások gyermekeik fogvatartása miatti felháborodásukban a rendőrség elé vonultak a lefo-

gottak kiszabadítását követelve, aminek végső eredménye lett a tömegre lött sortűz, s az atrocitások.

A Gyógyszertári Központban megalakult Forradalmi Munkástanács a laikus igazgatót nem váltotta le, ami – rossz modora ellenére – a sok esetben tanúsított tárgyilagos magatartása következményének és a gyógyszerészek lojalitásának volt tulajdonítható. A kar inkább a személyzeti előadó ellen fordult, aki nyílt gyógyszerészellenes magatartásával ezt kiérdemelte. (Még az igazgatót is bizonyos mértékben „terrorizálta”. Az események hatására bizonyára kemény, idegölő munka lehetett számára a maga készítette káderanyag reggeltől estig tartó megsemmisítése, WC-n lehúzása. A megmaradt anyagból olvashattuk a rosszindulatú, primitív jellemzéseit. (Pl. „Biztos reakció, mert még télikabátja is van.”) A sortűz utáni ijedelmében önként távozott, és soha többet nem tért vissza.

A forradalom után Kövér igazgató nyugdíjazását kérte s az igazgatói széket először foglalta el szakigazgató dr. Putnoky István személyében.

Ez az áttörés állandósult és a továbbiakban csak gyógyszerész képzettségű igazgatók vezetése alatt működött a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Gyógyszertári Központ. Munkásságukra emlékeztessen ez a kronológiai felsorolás: Flögl Antal (1959–1966), Vitsek János (1966–1973), dr. Nádler Viktor (1973–1984), Pesti Vince (1984–1993) és Révész János (1994) a Libra Rt.-vé átalakult központ jelenlegi elnök vezérigazgatója.

A szakigazgatók működése alatt fokozatosan fejlődött a gyógyszerterek műszaki állapota. A hatvanas években indult meg a patikák belső berendezésének korszerűsítése. Előtérbe került a gyógyszerkiadó rész elválasztása a-gyógyszerkészítő résztől, ami többnyire „L” alakú táraasztalok kiképzésével történt. Ezzel párhuzamosan kezdődött az ülő munkahelyek kialakítása. az új magyar gyógyszerkönyv által előírt gyógyszerkészítési szabályoknak eleget tevő, az ún. aszeptikus munkához szükséges manipulátorokkal sorban felszerelték a patikákat. A munka hatékonyabbá és kényelmesebbé tétele érdekében számos korszerű munkaeszközzel, elektromos gyorsmérleggel is gazdagodtak a gyógyszerterek.

1959-ben a közigazgatási feladatok előmozdítására és a vállalati intézkedésekkel összehangolásra a megyei tanács egészségügyi osztályán létesült megyei főgyógyszerészi státus, melynek betöltésére dr. Nádler Viktor kapott megbízást. A status jogfolytonosságot 1991 szeptemberétől az ÁNTSZ (1991. évi XI. törvény) keretében létrejött megyei tiszti gyógyszerészi hivatal látja el, de emellett az Országos Gyógyszerészeti Intézet szakmapolitikai intézkedéseinek megyei megvalósítása

is feladatkörébe tartozik. A tisztí főgyógyszerészi munka ellátására dr. Borsányi Gábornét nevezték ki.

A gyógyszerertár hálózat bővítését is magukkal hozták a hatvanas-hetvenes évek, annak ellenére, hogy az akkori gazdasági szabályzók csak a felújításokat és nem a beruházásokat támogatták. Ezek a korszerű gyógyszerertárak részben títustervek, részben egyéni tervek alapján létesültek. Elsőként készült el Miskolcon a „Béke” patika, majd egymást követte a Kilián lakótelepi, a diósgyőri városközponti, a Szentpéteri kapui „Marie-Curie”, a két avasi lakótelepi, a miskolctapolcai, a Győri kapui „Tokaj”, valamint a belvárosban az éjjel-nappal szolgálatot tartó ún. „Pátia” gyógyszerertár.

A vidéki településeken is sor került a hálózat fejlesztésére, számos gyógyszerertár kapott új telephelyet és ezekben az új épületekben korszerű új berendezést. Az új patikák létesítésében általában a nagy alapterület irányzata érvényesült, a falusi patikáknál pedig – több mint 30 esetben – a szolgálati lakással együttes kialakítás.

A fejlesztés eredményét összegezve elmondhatjuk, hogy a központ az államosított 92 gyógyszerertárat 13-mal gyarapítva, ma 105 állami patikát üzemeltet, melyek közül több mint 30 új épületben működik, a számtalan azóta létesült fiókgyógyszerertár mellett.

Jóllehet nem a Gyógyszerertári Központ szervezeti kötelékéhez tartoznak, mégis szólni kell az intézeti gyógyszerertárakról is, melyek közül némelyek már az ötvenes években is működtek, majd a hatvanas években fokozatosan létesültek és fejlődtek. Erre az időszakra esik ugyanis az elektrolit terápia erőteljes fejlődése és ez magával hozta az infúziós injekciós laboratóriumok kialakítását. A korábban nem kielégítő elhelyezésű kórházi patikák megfelelő körülmények közé helyezése is fontos szervezési munkát igényelt s ma legtöbbjük az igényeknek megfelelő helyen és körülmények közt működhet.

A gyakorlati élet fejlődése nem mehetett volna végbe, ha nem járt volna együtt a tudomány fejlődésével. Ezért röviden ki kell térni a tudományos élettal kapcsolatos eseményekre is.

Mindenekelőtt a Magyar Gyógyszerészeti Társaság újjáalakulására 1965-ben, melynek jogelődjét 1949-ben – sok más egyesülettel együtt – feloszlatták.

A társaság Borsod megyei szervezete újult erővel, széles körű összefogással vállalta a tudomány ápolását, szakkiadványok terjesztését. Havonta rendezett előadó üléseket s vállalta a különböző szakterületek – mint gyógyszertechnológia, analitika, gyógyszerügyi szervezés – több napos országos konferenciáinak megrendezését.

1971-ben a Rozsnyay Mátyás előadói emlékverseny házigazdája is szervezetünk volt. Ezek a rendezvények a szakma jelentős társadalmi

megmozdulásait is jelentették. A szervezet támogatta a gyógyszerészhallgatók képzését, államvizsgára felkészítését és segítséget nyújtott – a központ szakfelügyelőivel karöltve – a Rozsnyay emlékversenyen indulók felkészítésében.

A hatvanas években nagy lendületet vett gyógyszerész, illetve asszisztens továbbképzésekhez helyileg rendezett tanfolyamok szervezésével is hozzájárult. A doktori disszertációk elkészítéséhez, de különösen az 1972-ben bevezetett szakgyógyszerész képesítés megszerzéséhez is jelentős támogatást biztosított.

A szakgyógyszerészi minősítés elnyerése általában a bérezésben is többletelismerést jelentett, míg ma a magángyógyszerészi működés elengedhetetlen feltétele. De a gyógyszerészi pozíció erősítését is szolgálta az által, hogy például a toxikológiai szakvizsgával rendelkezőket mezőgazdasági méregellenőri munkakörben akceptálták.

Fontos szerepet töltöttek be a hatástani szakvizsgával rendelkező szakgyógyszerészek, akik az Országos Gyógyszerészeti Intézet kinevezett munkatársaiként az orvosi értekezleteken ismertették az új gyógyszerkészítményeket és a gyógyszerrendelés időszerű kérdéseit. Emellett a gyógyszerészek számára is továbbképző előadásokat tartottak.

Nemzetközi kapcsolat kiépítése terén kezdeményezés történt a kassai gyógyszerészekkel való együttműködésre, de ez szerény eredménnyel zárult. Viszont jelentős elismerés érte a megye gyógyszerészetét azáltal, hogy a Nemzetközi Gyógyszerész Szövetségbe (F. I. P.) 1965-ben történt újravétel után 1984–1992 között a szövetség gyakorló gyógyszerész szekciójának vezetőségébe miskolci kollégát választottak. Ez a világ minden tájáról választott 8 tagú grémium 1987-ben tavaszi, 3 napos tanácskozásának színhelyül is Miskolcot választotta.

A legutóbbi, vagyis a kilencvenes évek kommentálásához úgy érzem nem érett még meg az idő. Annyi azonban ide kívánczok, hogy a rendszerváltás nagy lehetőséget teremtett a magángyógyszerészi tevékenység megvalósítása számára (9/1990/III. 28./SZEM rendelet). Ennek jellemző adata, a Miskolc 22 meglévő patikája mellé megnyitott 12 magángyógyszertár.

Ugyancsak meg kell említeni a Magyar Gyógyszerész Kamara helyi szerveződését Pesti Ferenc jelenlegi elnökletével, ami az 1989. évi megalakulását követően az 1994. évi II. törvény rendelkezésének megfelelően köztestületté vált és hivatva van a gyógyszerészek érdekvédelmi képviseletét ellátni.

De hogy az országban szinte egyedül Borsod megyében el nem kezdődött privatizáció mellett miként alakul a gyógyszerészet jövője, arra nehéz válaszolni. Biztos azonban, hogy a hivatás szempontjainak érvényesülése, a gyógyszerész tudományok fejlődése, a lakosság etikus

szellemben történő magas szintű ellátása csakis önzetlen, hivatásszerető kollégák közreműködésével és csak akkor lesz elérhető, ha nem tévesztjük szem elől, hogy csak azt tudjuk megvalósítani, amiben egyetértünk, aminek érdekében összefogunk.

Reménykedünk – a honfoglalás 1200. évfordulójára – egy színvonalas gyógyszerészet kialakulásában.